

Hüsn-ü Zann, Su-i Zann, ve Tecessüs (Kusur Araştırma)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغِيبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُّبُ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مِمَّا فَكَرَهُتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ
(Hucurât, 12)

... يَا أَيُّكُم وَالظَّنُّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ

(Buhârî, Edeb 57, Müslim, Bîrr 28;)

İyi niyet, olumlu düşünce ve güzel görüş manalarına gelen **hüsnüzan**, şahıslar ve olaylar hakkında değerlendirmelerde bulunurken, olabildiğince iyi niyetli davranmak ve her hâdiseyi hayra yormaktır. Sâlih bir mümin karakteri olan **hüsnüzan**, iç saffetinin ve gönül duruluğunun bir göstergesidir.

Biri hakkında kötü düşüncelere sahip olmaya ise **suizan** denir. Cenab-ı Hak, bir âyet-i kerimede suizannın çirkinliğini ifade sadedinde; “Ey iman edenler! Zandan yani; delilsiz, sırf zanna dayalı olarak başkaları hakkında olumsuz hükümler vermekten çok sakının. Çünkü zanların bir kısmı günahdır. Birbirinizin gizli hâllerini araştırmayın.” buyurmuştur. (Hucurât, 12)

Allah Resûlü (aleyhi ekmelüttehâyâ) da: “Zandan kaçının. Çünkü zanna göre delilsiz söylenen söz, içine en çok yalan karışan sözdür. Tecessüste bulunmayın, casus gibi birbirinizin gizli durumlarını, araştırmayın ve mahremiyete saygı gösterin, birbirinizin sözlerine kulak kabartmayın, birbirinizle rekabete girişmeyin, birbirinizi çekememezlik etmeyin, birbirinize karşı kin gütmeyin ve sırtınızı dönmeyin; ey Allah’ın kulları, kardeş olun!” demiş; **tecessüsten, suizandan ve kardeşliği zedeleyecek her türlü davranıştan**

uzak durmak gerektiğini **ikaz etmiştir.** (*Buhârî, edeb 57; Müslim, birr 28*)

Efendimiz bir başka hadislerinde ; **“Hüsnüzan sahibi olmak, kişinin kulluğunun güzelliğindedir.”** buyurmuş; hâlis niyetli, müspet düşünceli ve güzel görüşlü olmayı, İslam’ı hazmetmenin ve onda derinleşmenin bir alâmeti saymıştır. (*Ebû Dâvûd, edeb 81*) Rehber-i Ekmel (aleyhissalatü vesselam), Ashâb-ı Kiram’ın biatlarını kabul ederken, **bütün müminlere karşı samimi ve iyi niyetli olma hususunda da** sahabeden söz almıştır.

Suizan; yeis, ucb, gurur gibi kalbî bir hastalık ve toplumun maddî-manevî hayatını yaralayan şeytânî bir tuzaktır. İnsan herkesi kendisinden üstün görmeli, işin aslını ve hikmetini bilmeden, başkalarının bazı hâl ve hareketlerini kötüleme gibi yanlışlıklara düşmemelidir.

Suizan, biraz da psikolojik bir meseledir. Devamlı kendisini başarılı görüp beğenen bir insan, hiçbir zaman başkalarını beğenmez ve takdir edemez. Bu hâl ise apaçık bir hastalıktır. Toplumun selameti için bu tiplerin çok iyi bir psikiyatrist tarafından tedavi edilmesi gerekir.

Bir mümin içtimai hayatta gözüne bir çirkinlik iliştiği zaman, tecessüs, teşhis ve tesbit peşine düşmeden, o sevimsiz fotoğraflar gönlüne akararak fuad kazanında eriyip bir hüküm kalıbına girmeden, hemen sırtını dönüp oradan uzaklaşmalı; **“Allahım günahkâr kullarını hidayete erdir, beni de affet!..”** demeli ve gördüğünü de unutmalıdır.

O günahı işleyen kimse, bir kere düşmüş olsa bile anında doğrulup tevbe kurnasına koşmuş, günahlarını gözyaşlarıyla yıkamış ve affedilmiş olabilir. Fakat ona şahitlik eden ve **tecessüsle meseleyi derinleştiren şahıs**, hâdiseyi her

hatırlayışında o çirkin fiili düşündüğünden dolayı, zihin kirliliğinden bir türlü kurtulamaz ve suizannın tahribatından uzak kalamaz.

Biz hüsnü zanna memuruz ve hususiyle inananlar hakkında her zaman güzel düşünmeye mecburuz. Toplum düzeni ve asayişin temini açısından hukukî şahitliğin belli bir önemi ve yeri olsa bile, İslam'da insanların ayıplarını ifşa etme diye bir vazife yoktur. Güzel ahlak kuralları içinde başkalarının kusurlarını araştırma, onları deşifre etme ve mahcup düşürme şeklinde bir madde yer almaz. Aksine, **hata ve kusur avcılığı yapmak, günahları açığa vurmamak ve insanları tahkir etmek, ahlsızlık sayılmıştır.**

Tabii ki Müslümanlar iman hizmetini ve umumun hukukunu gözeterek, üzerinde nifak alâmeti bulunan insanlara karşı dikkatli ve uyanık olup, onlara vazife ve sorumluluklar verip vermeme hususunda daha temkinli olmalıdırlar.

Bu hususta, **hüsnüzan, adem-i itimat prensibine göre hareket edip,** Kur'ân hizmetinden onların da nasıpdar olmaları için, o türlü insanlara da bazı vazifeler vermeliler ama onları **hassasiyet gerektiren yerlerden** uzak bulundurma yoluna gidebilirler. Böylece hem toplumun hukukunu korumuş hem de o insanların da çirkin sıfatlardan kurtulup samimi birer mümin olabilmelerine kapıyı açık tutmuş olurlar.

Her zaman hüsnüzanda bulunmak bir esas olduğu gibi başkalarını suizanna sevk edebilecek davranışlardan uzak durmak da çok önemli bir düsturdur. Özellikle bir şahs-ı manevînin parçası hükmünde olan kimseler buna daha çok dikkat etmelidirler.

Bir Müslümanın üzerinde görülen kötü bir sıfat, hemen diğer Müslümanlara hatta Müslümanlığa mal edilip dinimiz ve tüm Müslümanlar o yaftayla yaftalanıyor.

Bu açıdan, özellikle günümüzde kötü düşüncelerin oluşmasına meydan vermemek lazımdır. Rehber-i Ekmel Efendimiz'in bir hadise münasebetiyle ifade buyurdıkları: “**Şeytan, insanın damarlarında sürekli dolaşır durur ve ona olumsuz şeyler fısıldar!**” sözleri, bu mevzuda bize dikkatli davranma adına yol gösterici olmalıdır. (*Buhârî, i'tikâf 11, 12*)

İnsanlar hakkında hüsnüzan ya da hüsn-ü şhadette bulunmanın belli ölçüleri vardır. Bazen hakkında övgü dolu sözler sarf ettiğimiz bir insan, onu hazmedecek kadar olgun olmayabilir ve bizim onun hakkında söylediğimiz sözler, onun küstahlaşmasına sebebiyet verebilir. Bu da Efendimiz'in ifadesiyle, o insanın boynunu kırma demektir. (*Buhârî, şehâdât 16*)

Sözün özü; İnsan, düşünce dünyasına göre şekillenen bir varlıktır. O nasıl düşünüyorsa, kabiliyeti ölçüsünde öyle olmaya adaydır. Güzel gören, güzel düşünür; güzel düşünen, ruhunda iyi şeylerin tohumlarını geliştirir ve kalbinde kurduğu cennetlerde yaşar gider. Sebepler dairesinde toprağın bağrında gelişen **tohumlar için toprak, hava, su** ve bunları meydana getiren elementlerin tesiri neyse, insanın güzel ahlak ve karakterinin gelişmesinde de düşünce ve niyetin tesiri aynıdır. Çiçekler tohumlardan, kuşlar yumurtalardan çıktıkları gibi yüksek ruh ve kusursuz karakterler de güzel düşünce ve temiz niyetlerden meydana gelirler.

İnsan bir kere başkalarını sorgulamaya başlayınca sanık sandalyesine oturtmadık hiç kimse bırakmaz, daha baştan hüsnüzanna yapışmazsa herkesi ve her şeyi suçlamaktan

kendini alamaz. Dolayısıyla her fert, nefsiyle hesaplaşırken ye'se düşmemek şartıyla kendini yerden yere vurmali fakat diğler insanlar söz konusu olduğunda hüsnüzannı esas tutmalıdır. Hamlığımızın gereğı, güzel ahlaka dair çoğu meselede olduğu gibi herkes hakkında hüsnüzan edemeyebiliriz ama **böyle bir düşünce tarzını işlete işlete fitratımızın bir parçası hâline getirebiliriz.**

"Peygamber ahlakı" olan **hüsnü zannı**, **"firasat ve basiret"** ile dengelemeyi, Rabbim bizlere nasip ve müyesser eylesin.

Not: Bu Hutbe **"Derin Müslümanlık"** kitabından derlenmiştir.